

فصل سوم

کارگزاری‌های تخصصی و مؤسسات منطقه‌ای اکو

۱. کارگزاری‌های تخصصی

یکی از موفقیت‌های اکو در سالهای اخیر، شکل‌گیری کارگزاری‌های تخصصی برای گسترش همکاری و استمراربخشیدن به فعالیت‌های مشترک در چارچوب و مجرای مشخص بوده است. مؤسسه فرهنگی، و بنیاد علمی اکو از جمله این کارگزاری‌ها می‌باشند.

الف) مؤسسه فرهنگی اکو

لزوم پایه‌ریزی روابط جدید و برنامه‌های سازمان یافته فرهنگی در منطقه اکو و اهمیت گسترش و تقویت مشترکات و پیوندهای موجود میان ملت‌های منطقه و تأثیر مثبت آن در ارتقاء سطح همکاری‌ها در زمینه‌های دیگر اقتصادی و سیاسی، مسئولین جمهوری اسلامی ایران را برآن داشت که احیای فعالیت مؤسسه فرهنگی آر.سی.دی که از سال ۱۳۴۵ به مدت ۱۷ سال در تهران فعال بود را در دومین اجلاس کمیته همکاری‌های علمی، آموزشی و فرهنگی اکو در سال ۱۳۷۱ مطرح سازد. مذاکرات مستمر نمایندگان کشورهای عضو اکو پیرامون فعالیت مجدد مؤسسه مذکور در سال ۱۳۷۳ به نتیجه مثبت رسید. اساسنامه جدیدی تنظیم شد که در پنجمین اجلاس شورای وزیران اکو در عشق‌آباد به تصویب رسید و متعاقباً هشت کشور عضو سازمان، به‌استثناء ازبکستان و قرقیزستان، اساسنامه مؤسسه فرهنگی را در سومین اجلاس سران اکو در اسفند ۱۳۷۳ در اسلام‌آباد امضاء کردند. لایحه مربوط به اساسنامه مؤسسه فرهنگی در اردیبهشت ۱۳۷۵ به تصویب مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای نگهبان رسید.

مؤسسه فرهنگی اکو که مقر دائم آن در تهران می‌باشد یک مرکز فرهنگی منطقه‌ای است که در چارچوب اکو، اهداف و برنامه‌های مشترک فرهنگی را طرح‌ریزی و اجرا می‌نماید. هدف اصلی مؤسسه فرهنگی اکو ارتقاء همکاری و مشارکت نزدیک بین مردم منطقه بطور اعم و همکاری میان رسانه‌های گروهی، اندیشمندان، روشنفکران، هنرمندان و کلیه اقشاری که به‌نوعی در زمینه میراث مشترک منطقه صاحب‌نظر و یا فعال هستند می‌باشد. تقویت مبادلات فرهنگی، برپایی نمایشگاه‌های هنری، برگزاری مسابقات ورزشی، برپایی سمینارها و کنگره‌های ادبی، انتشار آثار برتر منطقه، تقویت همکاری در زمینه باستان‌شناسی و معماری، گسترش زبان‌های رایج منطقه و... از جمله اهداف و برنامه‌های موردنظر مؤسسه فرهنگی اکو می‌باشد.

بالاترین رکن تصمیم‌گیری در مؤسسه فرهنگی اکو هیأت امناء مؤسسه متشکل از وزیران فرهنگ کشورهای عضو است که جلسات دو سالانه خود را در یکی از کشورهای عضو تشکیل می‌دهد. با تشکیل اولین اجلاس هیأت امناء مؤسسه فرهنگی در تاریخ ۱-۲ آبان ۱۳۷۵ در تهران، فعالیت این مؤسسه رسماً آغاز گردید و پیش‌بینی می‌گردد اجرای برنامه‌های مشترک فرهنگی در آینده نزدیک شروع شود.

ب) بنیاد علمی اکو

بهره‌برداری مشترک از مواد و منابع و امکانات و نیروی انسانی موجود در منطقه و همچنین بهره‌گیری از همکاری مالی و فنی کشورهای پیشرفته و یا سازمان‌های تخصصی و مالی بین‌المللی، تنها راه عملی برای کشورهای است که به تنهایی قادر به اجرای پروژه‌های علمی و تحقیقاتی نبوده و یا اینکه اجرای آن توسط یک کشور فاقد توجیه اقتصادی است. کلیه کشورهای عضو اکو با توجه به موضوع فوق، ایجاد بنیاد علمی که منبع و مرکز تجمع نیروهای متخصص و محقق خواهد بود و با تقویت فعالیت مؤسسات علمی و تحقیقاتی کشورهای عضو به اجرای طرح‌های علمی و تحقیقاتی مشترک خواهد پرداخت را ضروری تشخیص دادند و اساسنامه آن را در سومین اجلاس سران اکو در اسفند ۱۳۷۳ امضاء کردند، اهداف و وظایف کلی بنیاد مذکور

عبارت خواهد بود از تربیت نیروی متخصص و ماهر، ارتقاء سطح علمی مؤسسات تحقیقاتی، ارزیابی مسائل مربوط به تکنولوژی و چگونگی انتقال تکنولوژی مدرن، مبادله اطلاعات علمی و غیره.

مرکز بنیاد علمی اکو در اسلام‌آباد پایتخت پاکستان می‌باشد و بالاترین رکن تصمیم‌گیری در مرکز مذکور هیأت امناء بنیاد متشکل از وزیران ذیربط یا نمایندگان ذیصلاح آنها می‌باشد. قرار است اولین اجلاس هیأت امناء بنیاد علمی اکو به منظور تبادل نظر پیرامون چگونگی آغاز فعالیت بنیاد بزودی در اسلام‌آباد تشکیل گردد.

ج) مؤسسه آموزشی اکو

به دنبال ایجاد مؤسسه فرهنگی و بنیاد علمی اکو و قرارگرفتن امور فرهنگی و علمی در دو مرکز فوق، جمهوری اسلامی ایران پیشنهاد تأسیس مؤسسه آموزشی اکو را در یکی از کشورهای جدیدالعضو اکو در تاریخ دی ماه ۱۳۷۲ مطرح کرد. پس از چند سال بحث و بررسی، نظر به عدم زیرساخت آموزشی لازم در کشورهای مزبور، ترکیه داوطلب میزبانی مؤسسه آموزشی اکو در آنکارا گردید. اساسنامه مربوطه تهیه گردید که پس از بررسی‌های لازم، در هشتمین اجلاس شورای وزیران اکو در تاریخ ۱۹ اردیبهشت ۱۳۷۷ (۹ مه ۱۹۹۸) در آلماتی تصویب و توسط هشت کشور عضو (بجز ترکمنستان و ازبکستان) امضاء گردید. این مؤسسه فعالیت خود را پس از طی مراحل قانونی تصویب اساسنامه آن توسط کشورهای عضو آغاز خواهد کرد.

۲. مؤسسات منطقه‌ای

با گسترش سازمان همکاری اقتصادی (اکو) و باتوجه به شرایط خاص اقتصادی و جغرافیایی اعضاء جدید، تعیین اولویت‌هایی در همکاری‌های مشترک منطقه‌ای ضرورت داشت. در این راستا حمل و نقل و ارتباطات به عنوان عناصر پیش‌نیاز و زیربنایی در توسعه

اقتصادی منطقه جایگاه ویژه‌ای یافت و موجب گردید تا گسترش راه‌های ارتباطی جاده‌ای، اتصال شبکه‌های راه‌آهن، ایجاد خطوط هوایمایی و کشتیرانی از جمله اولویت‌ها و اصلی‌ترین نیازهای ارتباطی کشورهای منطقه اكو بشمار آید. به این ترتیب فکر تأسیس هوایمایی اكو (اکوایر) شرکت مشترک کشتیرانی اكو، و مؤسسات دیگری نظیر شرکت بیمه اتکایی، مؤسسه آموزش عالی بیمه اكو، اتاق بازرگانی و بانک تجارت و توسعه نزد اعضا تقویت گردید و نهایتاً به امضای موافقت‌نامه‌ها و اساسنامه‌های مربوط به تشکیل این مؤسسات در جریان سومین اجلاس سران انجامید.

الف) هوایمایی اكو (اکوایر)

کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی به منظور توسعه و ارتقاء منابع خود در زمینه هوایمایی کشوری و خصوصاً حمل و نقل هوایی با در نظر گرفتن تصمیم متخذه در اجلاس شورای وزیران دولت‌های عضو در «کوئته» در فوریه ۱۹۹۳ جهت ایجاد یک شرکت هوایمایی «اكو» و تأیید امر در دومین اجلاس سران «اكو» در استانبول در ژوئیه ۱۹۹۳ نسبت به انعقاد موافقت‌نامه تأسیس شرکت هوایمایی «اکوایر» تصمیم گرفتند. سپس در ۱۵ مارس ۱۹۹۵ در جریان سومین اجلاس سران اكو موافقت‌نامه تأسیس هوایمایی اكو و اساسنامه آن توسط وزرای خارجه جمهوری اسلامی ایران، پاکستان، افغانستان و ترکمنستان به امضاء رسید.

اهم اهداف شرکت اکوایر به موجب اساسنامه آن عبارتند از:

انجام کلیه اقدامات ضروری برای توسعه و راه‌اندازی یک سیستم حمل و نقل جامع، مؤثر و اقتصادی بین کشورهای عضو و کشورهای خارج از منطقه اكو، مدرنیزه کردن و توسعه شبکه پروازی براساس مبانی صحیح اقتصادی و تجدید و بهبود وسایل و تجهیزات هوایمایی، گسترش و تجدید ناوگان هوایمایی و سایر تجهیزاتی که جهت عملیات پرواز مورد نیاز است. مهم‌ترین اقدام انجام شده در شرکت هوایمایی اكو تا زمان تهیه این کتاب تشکیل اولین

نشست مجمع عمومی اکوایر در تهران در تاریخ ۱۷-۱۵ ژانویه ۱۹۹۶ (۲۸-۲۶) دی ماه ۱۳۷۴) با شرکت نمایندگان جمهوری اسلامی ایران، افغانستان، پاکستان و ترکمنستان بود. در این جلسه ضمن انجام اصلاحاتی در اساسنامه اکوایر سرمایه شرکت از ۳۰ میلیون دلار به ۱۲ میلیون دلار کاهش یافت و اعضاء هیأت مدیره تعیین گردیدند. درخصوص میزان موفقیت و آینده شرکت «اکوایر» می‌توان گفت در صورت مشارکت فعال اعضاء و انجام تعهدات و همچنین همکاری و همراهی دیگر اعضاء اکو در این پروژه امکان موفقیت و تبدیل شدن آن به شرکت هواپیمایی منطقه‌ای موفق دور از دسترس نخواهد بود.

ب) کشتیرانی اکو

باتوجه به محصور بودن ۷ کشور از کشورهای عضو اکو در خشکی و عدم دستیابی آنها به آبهای آزاد، تأسیس شرکت کشتیرانی اکو به عنوان یکی از طرح‌های مهم منطقه‌ای سازمان همکاری اقتصادی در راستای تقویت همکاری‌ها و گسترش روابط اعضاء در جریان سومین اجلاس سران مورد توافق وزرای خارجه جمهوری اسلامی ایران، پاکستان، افغانستان، ترکمنستان، قزاقستان و قرقیزستان قرار گرفت.

هدف اصلی این شرکت انتقال محصولات و تولیدات کشورهای آسیای میانه به بازارهای جهانی و بالعکس است. کشورهای عضو اکو با وسعتی بیش از ۷ میلیون کیلومتر مربع و جمعیتی بالغ بر ۳۵۰ میلیون نفر توانایی و ظرفیت‌های اقتصادی بالایی جهت انجام فعالیت‌های تجاری دارند. منابع سرشار معدنی و وجود قطب‌های کشاورزی در منطقه زمینه مساعدی را برای گسترش فعالیت‌های تجاری فراهم ساخته است لیکن شروع این فعالیت‌های تجاری منوط بر وجود زیرساخت‌های اقتصادی مناسب است که از آن جمله می‌توان به ایجاد شبکه حمل و نقل مناسب در منطقه اشاره نمود. شکل‌گیری شرکت کشتیرانی اکو نیز در همین راستا صورت پذیرفته است.

اقدامات انجام شده جهت راه‌اندازی شرکت کشتیرانی اکو تا هنگام نگارش کتاب عبارت

بوده است از:

- تشکیل اولین جلسه مجمع عمومی در تاریخ ۷۳/۴/۲۵ و تعیین اعضا هیئت مدیره و مدیرعامل.

- تشکیل دومین جلسه مجمع عمومی در تاریخ ۷۴/۱۲/۱۷ که طی آن برخی از مواد اساسنامه اصلاح گردید و سرمایه شرکت از ۱۰ میلیون دلار به ۶ میلیون دلار تقلیل یافت.

- مراسم تحویل و به آب اندازی اولین کشتی اکو تحت عنوان اکو - اکرام در تاریخ ۷۴/۱۲/۱۹ در بندرعباس.

در حال حاضر کشتیرانی اکو علاوه بر فعالیت در خلیج فارس، در دریای خزر نیز فعالیت خود را آغاز نموده و با جاره ۳ فروند تانکر به حمل مواد نفتی اشتغال دارد. امید است با انجام تعهدات از جانب اعضا روند کنونی فعالیت کشتیرانی حفظ شده و حوزه فعالیت های آن گسترش یابد.

ج) مؤسسه آموزش عالی بیمه اکو

مؤسسه آموزش عالی بیمه اکو که قبلاً به مدت ۱۰ سال در تهران فعال بود و همزمان با انقلاب فرهنگی تعطیل گردید، پس از تلاش ها و مذاکرات مستمر فیما بین مقامات مسئول سه کشور ایران، ترکیه و پاکستان از سال ۱۳۷۱ فعالیت مجدد خود را با تعدادی دانشجوی ایرانی در تهران آغاز کرد. متعاقباً دانشجویانی از پاکستان و ترکیه پذیرفته شدند. در حال حاضر داوطلبانی از ترکمنستان و قرقیزستان علاقمند به تحصیل در مؤسسه مذکور می باشند که مدارک آنها در حال ارزیابی است. هدف از تأسیس مؤسسه تربیت نیروی انسانی لازم برای بکارگیری در صنعت بیمه و گسترش این صنعت در سطح منطقه می باشد. تدریس در مؤسسه آموزش عالی بیمه اکو به زبان انگلیسی است.

د) شرکت بیمه اتکایی اکو

یادداشت تفاهم مربوط به تأسیس شرکت بیمه اتکایی اکو در اسفند ۱۳۷۳ در جریان برگزاری سومین اجلاس سران در اسلام‌آباد به امضای وزرای خارجه جمهوری اسلامی ایران، پاکستان و ترکیه رسید. مطابق توافقات به عمل آمده مقرر گردید مقر اصلی صندوق بیمه اتکایی اکو از تاریخ اول ژانویه ۱۹۹۶ از استانبول به کراچی منتقل و به عنوان شرکت بیمه اتکایی اکو در پاکستان به ثبت برسد. سرمایه شرکت ۳۰ میلیون دلار و حق‌السهم هر کشور ۱۰ میلیون دلار می‌باشد که پس از نهایی شدن اسناد مربوطه و پرداخت حق‌السهم هر کشور عملاً راه‌اندازی خواهد شد.

سهامداران شرکت عبارتند از: شرکت ملی بیمه پاکستان و بانک کشاورزی ترکیه که چندین شرکت بیمه از جمله بیمه «باشاک» را زیرپوشش دارد.

لازم به ذکر است که دولت ترکیه ابتدا خواهان تأسیس شرکت بیمه اتکایی و فعالیت آن در ترکیه بود و زمانی که مقرر شد این شرکت در پاکستان مستقر شود، مقامات ترکیه با اعلام اینکه صنعت بیمه این کشور در اختیار بخش خصوصی است، عدم توانایی خود را در اجبار بخش خصوصی به مشارکت در این پروژه اعلام و نهایتاً بانک زراعت را به عنوان طرف سرمایه‌گذار در این پروژه معرفی نمودند.

ه) اتاق بازرگانی اکو

اتاق بازرگانی و صنعت اکو یکی از کارگزارهای منطقه‌ای اکو می‌باشد که به منظور مشارکت گسترده و فعال بخش خصوصی در فعالیت‌های اقتصادی و تجاری منطقه اکو ایجاد شده است.

اتاق اکو گزارش فعالیت خود را به دبیرکل سازمان تسلیم می‌نماید.

این نهاد تاکنون در جهت نهادینه کردن چارچوب‌هایی برای تسهیل و توسعه تجارت در منطقه اکو اقداماتی به عمل آورده است که مهم‌ترین آنها تشکیل کمیته داوری به منظور حل

اختلافات بين اعضا و تشكيل كميته ترانزيت براي ارائه راه‌حل‌هايي جهت مسائل مربوط به تجارت ترانزيت مي‌باشند.

و) بانك تجارت و توسعه اكو

موافقت‌نامه تاسيس بانك تجارت و توسعه اكو در اسفند ماه ۱۳۷۳ در جريان سومين اجلاس سران در اسلام‌آباد و به امضاء وزراي خارجه سه كشور جمهوري اسلامي ايران، پاكستان و تركيه رسيد. براساس اين موافقت‌نامه سه كشور مذكور به منظور ايجاد، بسط و ارائه تسهيلات مالي براي گسترش تجارت درون منطقه‌اي و تسريع فرآيند توسعه اقتصادي در كشورهاي عضو بانك تجارت و توسعه اكو را تاسيس مي‌نمايند.

واحد حساب بانك، واحد اكو (E.U)^۱ خواهد بود كه هر E.U برابر با يك واحد حق‌برداشت مخصوص (SDR)^۲ صندوق بين‌المللي پول (IMF) مي‌باشد.

سرمايه اسمي بانك برابر با يك ميليارد واحد E.U مي‌باشد كه به ۱۰۰۰۰ سهم با ارزش هر سهم ۱۰۰۰۰۰ واحد E.U تقسيم مي‌شود. سرمايه اوليه بانك ۳۰۰ ميليون واحد E.U مي‌باشد كه توسط اعضاي مؤسس تعهد شده و با فرمول ذيل پرداخت مي‌گردد:

الف) بدو معادل ۶۰ ميليون E.U در مبالغ مساوي و در طي ۹۰ روز از تاريخ اجراي موافقت‌نامه توسط اعضاي مؤسس پرداخت خواهد شد.

ب) معادل ۲۴۰ ميليون واحد E.U در ده قسط سالانه بطور مساوي و متوالي كه ۱۲ ماه تقويمي بعد از تاريخ تاسيس شروع مي‌شود، پرداخت خواهد شد.

۷۰۰ ميليون واحد سرمايه باقي مانده براساس اتفاق آراء هيأت نمايندگان كشورهاي عضو قابل پرداخت مي‌شود.

پس از تصويب موافقت‌نامه در مراجع قانوني كشورهاي سهامدار و پرداخت حق‌السهم هر كشور، بانك فعاليت خود را آغاز مي‌كند.

1. ECO Unit (E.U)

2. Special Drawing Right

۳. سایر فعالیت‌ها

طی سالهای اخیر دو همکاری مشترک منطقه‌ای دیگر نیز در بین سازمان‌های ذیربط کشورهای عضو اکو بوجود آمده‌است که اگرچه همکاری و فعالیت آنها همسو با اهداف کلی سازمان همکاری اقتصادی (اکو) می‌باشد، لیکن به لحاظ تشکیلاتی خارج از چارچوب سازمانی اکو قرار داشته و مستقل عمل می‌کنند. این دو همکاری عبارتند از:

الف) اکوسای (ECOSAD)^۱

اکوسای یا مؤسسات عالی حسابرسی کشورهای عضو اکو فعالیت خود را در اردیبهشت ۱۳۷۳ (آوریل ۱۹۹۴) آغاز کرد و براساس اساسنامه مربوطه جلساتی در سطح مجمع عمومی و هیأت مدیره طی سالهای اخیر برگزار کرده است. مبادله اطلاعات و علوم و فنون مرتبط با حسابرسی و حسابداری دولتی در میان کشورهای عضو، ایجاد ارتباط مناسب با سایر سازمان‌های ذیربط بین‌المللی، برقراری تسهیلات آموزشی برای حساب‌برسان و حسابداران دولتی، و ایجاد استانداردهای مشترک از اهداف اکوسای می‌باشد. مرجع ذیربط جمهوری اسلامی ایران در همکاری مشترک فوق، دیوان محاسبات کشور می‌باشد. تشکیل اکوسای در بیانیه مشترک سومین اجلاس سران اکو (اسفند ۱۳۷۳ - اسلام‌آباد) مورد استقبال واقع شده‌است.

ب) اکونا (ECONA)^۲

اهمیت و ضرورت گسترش همکاری‌های رسانه‌ای و ایجاد شبکه‌های اطلاعاتی در سطح منطقه در نشست‌های مختلف اکو از سوی مسئولین کشورهای عضو مطرح گردید. در پی اعلام این ضرورت، خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا) و خبرگزاری آنتولی ترکیه در یک اقدام مبتکرانه در آبان ماه ۱۳۷۴ توافق کردند ضمن جلب موافقت خبرگزاری‌های رسمی سایر کشورهای عضو یک همکاری مشترک منطقه‌ای را پایه‌ریزی کنند. اولین اجلاس رؤسای

1. ECO Supreme Audit Institutions.

2. ECO News Agency

خبرگزاری‌های ملی کشورهای عضو اكو با مشاركت خبرگزاری‌های رسمی کشورهای عضو در تاریخ ۶-۷ اردیبهشت ۱۳۷۶ در تهران برگزار گردید و اساسنامه خبرگزاری اكو امضاء شد. خبرگزاری اكو برنامه‌ها و فعالیت‌های خود را براساس اهداف مندرج در اساسنامه مربوطه پی‌گیری و اجرا می‌نماید. دبیرخانه اكونا چرخشی و ریاست آن دوره‌ای است.